

VIRTUÁLIS PEDAGÓGIAI MÚZEUM

Bevezetés

Az egyetemhez, a könyvtárhoz vagy az iskolához mérten, a nyilvános múzeum igen fiatal intézménytípus, életkora alig több mint harmadfél százados. Az iskolai tantervekben, hagyományos és elektronikus tankönyvekben megjelenő tudásanyag, a nemzeti és egyetemes kulturális örökség, kimeríthetetlen forrása a könyvtár és a múzeum – az információs társadalom és a digitális kor idején is.

Az európai pedagógiai múzeumok sorában, az 1877-ben alapított budapesti Országos Tansermúzeumot, amely könyvtári funkcióval kiegészítve is csak 1922-ig működött – korát tekintve – az elsők közé sorolja az egyetemes neveléstörténet. Az e szellemi örökséget vállaló, 1958-ban újra alakult Országos Pedagógiai Szakkönyvtár, ill. 1968-tól az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum ma a neveléstudomány és a közoktatás magyarországi információs központja, szakkönyvtár és országos gyűjtőkörű szakmúzeum.

Az OPKM jelenlegi középtávú fejlesztési programja – a Magyar Pedagógusok Háza project – alapvető célkitűzései között szerepel a Virtuális Pedagógiai Múzeum létrehozása, amely elsősorban a pedagógus szakma, a tanárképzés, másodsorban a múzeumpedagógia és a közművelődés céljait szolgálja. A honlap továbbfejlesztésével, természetesen fóruma lesz a neveléstörténeti, didaktikai kutatásnak, és gyűjtőportálja a hazai és külföldi iskola-, nevelés- és oktatástörténeti gyűjteményeknek is.

Létrehozásának nyomós oka az is, hogy állandó kiállítási tér hiányában, értékes gyűjteményeinknek csak minimális része hozzáférhető, de ezeket az információs társadalom idején, annak meglétekor sem lehet nélkülözni. Az eredeti tárgyak, dokumentumok megismerését az audiovizuális és multimédia reprezentáció nem pótolhatja, de olyan részletekkel, rejtett információkkal gazdagíthatja, amelyek túlmutatnak a legkorszerűbb kiállítás keretein is.

Az OPKM kettős alapfunkciója

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum a neveléstudomány és a közoktatás magyarországi információs központja, szakkönyvtár és országos gyűjtőkörű szakmúzeum. A múzeum és a könyvtár, az információs szolgáltatást megalapozó, négy komplex tudományterületet művel, amelyek a következők: a *könyvtár- és információtudomány, a nevelélmélet és -történet, a múzeumpedagógia és -informatika, az oktatás- és infokommunikációs technológia.*

Az OPKM állománya mintegy félmillió könyvtári egység (könyv, periodika, kézirat, hangzó dokumentum, CD) és közel százezer múzeumi egység. A könyvtári törzsgyűjteményt három értékes különgyűjtemény egészíti ki: a tankönyv-, az iskolai értesítő és a gyermek- és ifjúsági irodalmi különgyűjtemény. Ezek jelentős része is muzeális értékű. A neveléstudomány területén azonos célú értékmegőrző és -közvetítő munkát végző, de eltérő eszközrendszerrel dolgozó két nagy szervezeti egység, a Könyvtár és a Múzeum, az OPKM-ben is jól kiegészíti egymást, a fő feladatkörök a következők:

Információ-, tartalomszolgáltatás:

- könyvtári és múzeumi adatbázisaink szolgáltatása, e-Magyarország pont,
- kölcsönzés, másolatküldés, az Országos Dokumentumellátó Rendszer szolgáltatója,
- külső adatbázisok szolgáltatója pl. ERIC, FIS Bildung, PsycInfo, AV Online, EISZ.

Oktatás és képzés, közművelődés:

- akkreditált pedagógus-továbbképzés, könyvtár felhasználói képzés,
- előadások a felsőoktatás számára a pedagógiai forrásokról,
- bemutatók a felsőoktatás számára az oktatástörténet tárgyi emlékeiről,
- távoktatási konzultációs (e-learning) központ, felsőfokú könyvtárosképzés,
- taneszköz-bemutató, médiapedagógia, -nevelés,
- múzeumpedagógia, múzeumi órák, tárlatvezetés.

Pedagógiai és muzeológiai szakmai tevékenység_

- időszaki kiállítások és szakmai rendezvények hazánk oktatástörténetéről,
- tankönyvbemutató-hely, taneszköz-etalonár,
- részvétel az iskolai könyvtárak szakfelügyeletében,
- múzeumi informatikai szakfelügyelet,
- szakértői tevékenység az NKÖM informatikai programjában,
- szakértői tevékenység az OM Könyvtár-stratégiai Bizottságának munkájában,
- szakértői tevékenység az OKNT Tankönyv és Taneszköz Bizottságában,
- együttműködés a könyvtárosok hazai és nemzetközi szakmai szervezetével,
- együttműködés muzeológusok hazai és nemzetközi szakmai szervezetével,
- együttműködés az oktatómédia fejlesztők hazai és nemzetközi szakmai szervezeteivel,
- együttműködés a hazai pedagógiai szakkönyvtárakkal,
- együttműködés a hazai iskola-, nevelés- és oktatástörténeti gyűjteményekkel,
- tanácsadás az iskolai könyvtárosok, iskolai gyűjtemények vezetői számára,
- fórum a magyar iskolatörténeti kutatás számára.

A virtuális és a valós múzeum alapjai

A múzeumok küldetésére vonatkozóan az International Council of Museums (ICOM) számos ajánlást fogalmazott meg, ezek közül a legfontosabbak:

- A múzeumokban őrzött kulturális örökség hozzáférhetőségét mindenkinek biztosítani kell, erre az internet jó lehetőséget ad.
- A kiállított és az őrzött tárgyak és dokumentumok digitalizálása, adatbázisokban történő nyilvántartása szükségszerű.
- Az örökség átadását az ifjúság számára, az iskola és a múzeum közösen kidolgozott múzeumpedagógiai programokkal segítse.

Természetesen a múzeumi munka tárgycentrikussága, a muzeológia sajátos gyűjtési és prezentációs technológiája is meghatározza a tennivalókat. A múzeum gyűjteményei: tárgyi gyűjtemény (iskolai berendezési és felszerelési tárgyak, szemléltető és demonstrációs eszközök, térképek, tanszerek, iskolai jelvények, egyenruhák), neveléstörténeti dokumentum gyűjtemény (bizonyítványok, füzetek, oklevelek, apró nyomtatványok stb.) érem- és képzőművészeti gyűjtemény, fényképgyűjtemény. A törzsgyűjteményt személyi és intézményekhez kötődő különgyűjtemények (Pl. Calderoni Etalontár, OOK film- és videótár) egészítik ki. A múzeumi állományt gyarapítja a kurrens Magyar Tanszerek Etalontár is.

Az tervezett virtuális múzeum – a gyűjteményeken kívül – nagymértékben támaszkodik az OPKM-ben végzett elektronikus információ- és tartalomelőállítás tevékenységek eredményeire, nevezetesen:

- a Magyar Pedagógusok Háza portál, az internetes pedagógiai források adatbázisa <http://www.mphp.hu>,
- a teljes magyar és válogatott pedagógiai szakirodalom, a tankönyvek adatbázisa: <http://www.opkm.hu>,
- a Magyar Elektronikus Tanszerek Adatbázis, 3D, AV és elektronikus taneszközök adatbázisa: <http://www.tanszertar.hu>,
- az oktatástörténet tárgyi emlékeinek feldolgozása, pl. Uránia szemléltető diasorozatok: <http://urania.fotoklikk.hu>,
- Schola Orbis – iskolatörténeti adatbázis, Tanszermúzeum – muzeális taneszközök katalógusa (CD-ROM-ok),
- a Könyv és Nevelés folyóirat, a Tudós tanárok, Tanár tudósok sorozat kiadása hagyományos és elektronikus formában, <http://www.pedmuzeum.hu>.

A Virtuális Pedagógiai Múzeumnak biztosítania kell a szakközönség számára a kutathatóságot, a közoktatási oktatási célok hatékony és korszerű támogatását, a nagyközönség hozzáférését a gyűjteményekhez, a digitalizált anyagok korszerű, széles körben történő megjelenítésével, továbbá az állandó és vándorkiállítások szakmai támogatását információs terminálokon. A virtuális múzeum – a hálózati hipermédia struktúra, a multimédia prezentáció és az interaktivitás következtében – még a legkorszerűbb, multimédia elemeket integráló kiállítástól is merőben eltérő, új média, amelynek létrehozása nagy felelősséggel jár.

A virtuális múzeum szolgáltatásai

A világhálón megjelenő virtuális pedagógiai múzeum a műtárgyait és dokumentumait alapvetően a neveléstudomány és neveléstörténet logikája szerint gyűjti, szelektálja és prezentálja, de nem kötődik kizárólag a saját gyűjtemények állományához. Például a pedagógus arcképcsarnokot a múzeum gyűjteményeiben fellelhető portrék, csoportképek és tablók felhasználásával, de alapvetően más dokumentumokra alapozva, így a „Tudós tanárok, Tanár tudósok” sorozat digitalizálásával lehet csak teljessé tenni.

A Schola Orbis a magyar iskolák történetének számítógépes adatbázisa, szintén fontos részét képezheti a virtuális múzeumnak. A feldolgozás forrásai az iskolai évkönyvek, kéziratos krónikák, iskolai anyakönyvek, egyházi iratok, tablóképek stb. Az adattár részét képezik képi anyagok is: fotók, tárgyak és épületek képei, amelyeket sok esetben az iskolák és más intézmények bocsátanak rendelkezésre, terveink szerint szintén táv-adatszolgáltatással. A Magyar Elektronikus Taneszköz Adatbázis és Etalontár valamint a muzeális természettudományi kísérleti eszközök párosításával, reális és szimulációs megjelenítésével híd építhető a múlt és a jelen szemléltetési gyakorlata között.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tervezett virtuális múzeumának vázlatos programja és speciális szolgáltatásai:

- A Virtuális Pedagógiai Múzeum tartalmi koncepciójának, struktúrájának kidolgozása, a menürendszer, a programtérkép és a navigációs rendszer megtervezése.
- A neveléstörténeti dokumentumok és a tárgyi gyűjtemények elemzése és reprezentatív objektumainak kiválasztása a virtuális múzeum céljára.
- A segédprogramok, az interaktív, audiovizuális és multimédia elemek specifikálása és screen design (képernyő tervezés).
- Műtárgy és dokumentum információszolgáltatás megtervezése terminálokkal, tenyér-komputeres bérlelhető szatellitokkal, digitális szerkesztési és nyomtatási opcióval.
- Szabad látogatói internet elérés biztosítása, múzeumi CD-ROM és DVD kölcsönzés, a Taneszköz Etalontár digitális és digitalizált taneszközeinek szolgáltatása.
- Közoktatási tantervi egységekhez illesztett modulok kidolgozása, tematikus prezentáció, virtuális demonstráció muzeális és élő taneszközök felhasználásával.
- A magyarországi és nemzetközi iskola-, nevelés- és oktatástörténeti gyűjtemények honlapjainak csatolása.
- A „Tudós tanárok, Tanár tudósok” sorozat és elektronikus szakfolyóirat kiadása a múzeum gyűjteményeiben fellelhető digitalizált állomány felhasználásával.
- A hazai iskola-, nevelés- és oktatástörténeti gyűjtemények hálózatba szervezése, táv-adatszolgáltatási rendszer kiépítése és felügyelete.

Egy példa az OPKM digitalizált anyagaiból

A továbbiakban néhány ábrával szemléltetjük az OPKM digitális terveinek megvalósítását. Az 1–6. ábrán a Könyv és Nevelés digitális változatainak egy cikkéből mutatunk be részleteket

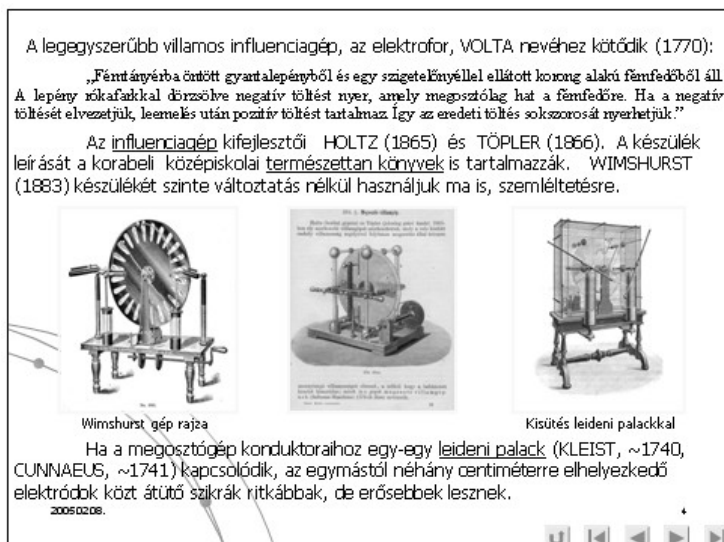
1. ábra: A Könyv és Nevelés egyik cikkének címképe

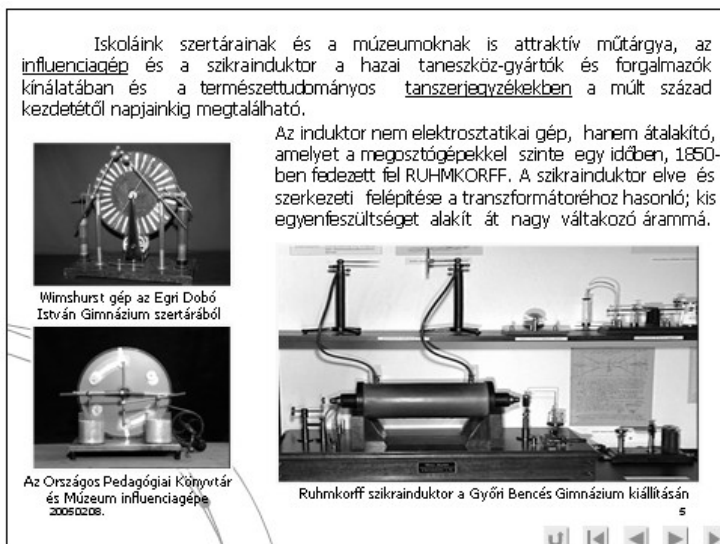
2. ábra: Az Otto von Guericke tudóst és eszközeit bemutató részlet

3. ábra: Muzeális értékű dörzselektromos gépek részletesebb megismeréséhez vezető interaktív oldal

4. ábra: A digitalizált cikk egy további részlete

5. ábra: A Ruhmkorff szikraindikátort bemutató részlet

6. ábra: A van de Fraaf generátor mélyebb ismeretét lehetővé tevő „linkek”-et tartalmazó oldal